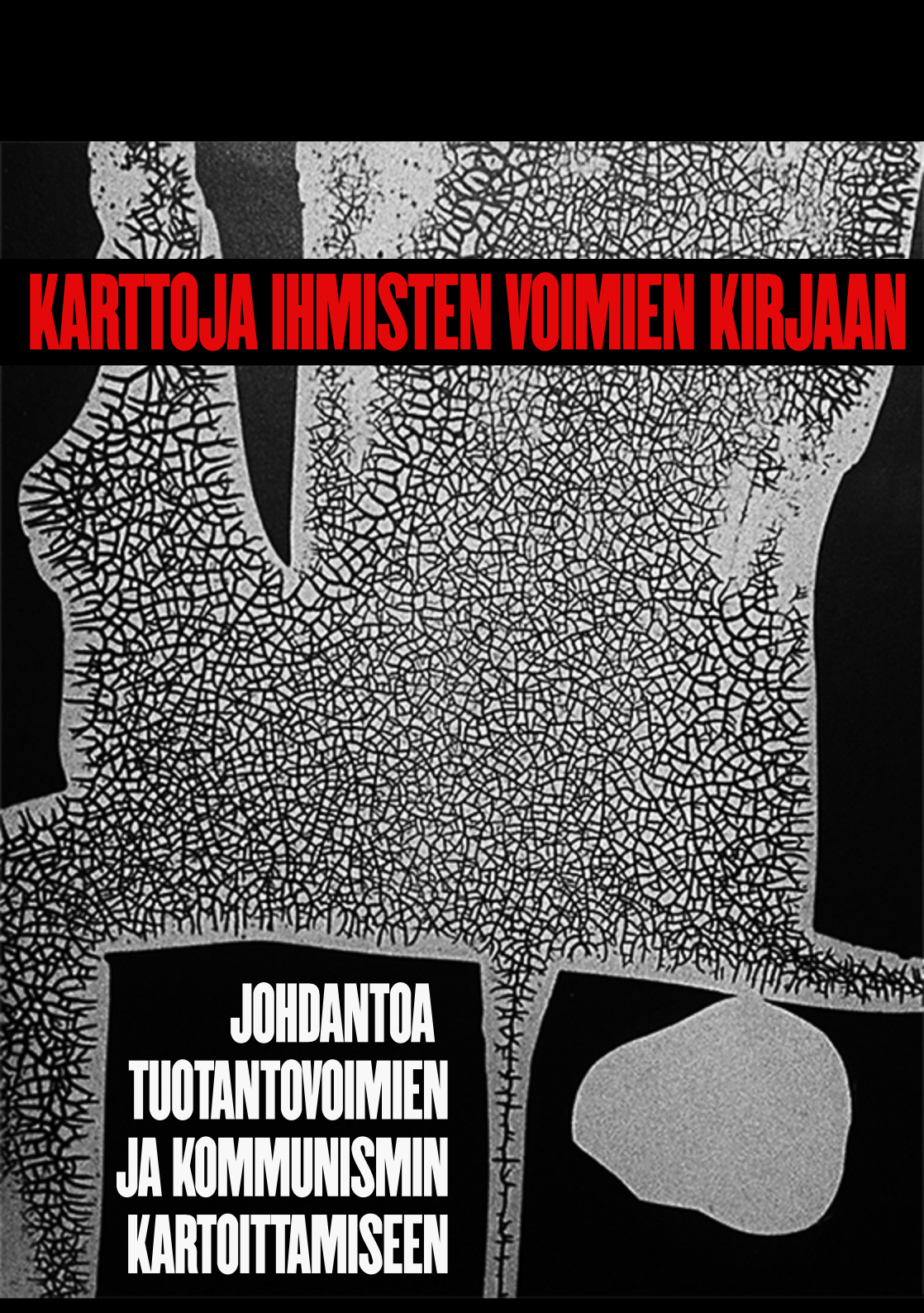




KARTTOJA IHMISTEN VOIMIEN KIRJAAN

**JOHDANTOA
TUOTANTOVOIMIEN
JA KOMMUNISMIN
KARTOITTAMISEEN**

KARTTOJA IHMISTEN VOIMIEN KIRJAAN

**JOHDANTOA TUOTANTOVOIMIEN JA KOMMUNISMIN
KARTOITTAMISEEN**

KOMMUNISMI ULAPALLA 2026
ARVON BARBAARIT 004

PROLOGI:

KOMMUNISMIN LAPSENTAUTISET ILMAN KARTTA JÄÄMERELLÄ

Sakea lumimyrsky pyryttää Nordkappin edustalla pohjoisella Jäämerellä kevättalvella 1920. Ulapalle ilmestyy Hampurin satamasta liikkeelle lähtenyt höyrylaiva nimeltä *Senator Schröder*. Se puskee aaltojen halki, vailla näkyvyyttä ja merikarttoja, kohti itää. Laivaan kyytiin on salaa noussut Saksan vallankumouksen radikaaleimpia työläisiä, välitöntä valtaa työläisneuvostoilta vaatineita kommunisteja; satamatyöläinen nimeltä Jan Appel ja dadaistinakin tunnettu Franz Jung. Heidät on kutsuttu esittelemään Saksan työläisneuvostokommunistien puolueen KAPD:n ohjelmaa Venäjän vallankumouksen jälkeen Moskovassa kokoontuvalle Kommunistisen Internationaalin toimeenpanevalle komitealle.¹

Laivan miehistö on aiemmin pidättänyt kapteenin virastaan, nostanut punaisen rievun laivan keulamastoon ja vaihtanut laivan suunnan Islannin kalastusvesiltä kohti Venäjän Murmanskia. Tunnetut reitit Saksasta Venäjälle on suljettu vallankumouksellisilta, ja siksi he ovat joutuneet turvutamaan laivan kaappamiseen sen miehistön tuella ja kiertoreittiin. Laivasta puuttuu

1 Jan Appel sekä Franz Jung kuvaavat molemmat omaelämäkertateksteissään matkaansa *Senator Schröderillä* Hampurista Murmanskiin ja sieltä Moskovaan. Jan Appel: *Memories* (1966) ja Franz Jung: *Der Weg nach Unten* (1961) (josta tätä matkaa käsittelevä osa on käännetty englanniksi nimeltä *Under the Red Flag to Soviet Russia*).

kuitenkin Jäämeren merikartta ja navigointi ilman sitä on ilmeisen vaarallista. Nordkappin jälkeen laiva on seilannut ilman näköyhteyttä mantereeseen ja miehistö menettänyt uskonsa oikeasta kurssista. Sumu ei hälvene kolmeen päivään, mutta hiili- ja ruokavarat alkavat huveta. Huolta lisää myös tieto miinoitetusta Kuolanvuononsuusta.

Tieto alueella ajelehtivasta *Senator Schröderistä* on kuitenkin kulkeutunut vastaantulleen norjalaisen troolarin kautta Vardån, Vuoreijaan, ja sieltä venäläisille vallankumousjoukoille. Näiden etsintäpartiö löytää *Schröderin* ja luotsaa sen kapeaan Kuolan vuonoon ja Vapun päiväksi perille Murmanskin autioon ja lumen valkoiseksi maalaamaan satamaan.

Satamasta matka jatkuu junalla etelään Pietariin, mutta vastaanotto siellä on yhtä kylmä kuin matkan pohjoisemmissa vaiheissa. Lenin lukee heille otteita tuolloin vielä julkaisemattomasta tekstistään "*Vasemmistokommunismi lapsentautina*". Näissä pöydissä ei luoteta työläisten kykyyn järjestää vallankumoustaan Saksan vallankumouksen valtavista mittasuhteista huolimatta. Työläisneuvostokommunisteja kehoitetaan liittymään näiden perustavasti kyseenalaistamiin Saksan viralliseen kommunistipuolueeseen (ja sen parlamentaariin tehtäviin) sekä ammattiliittoihin ja unohtamaan ohjelma "kaikesta vallasta työläisneuvostoille".

Venäjän vallankumous ja bolsevikkien työläisvaltion ohjelma tulee ajautumaan kaikkien tunnistamaan umpikujaan. Työläisneuvostokommunistit allekirjoittivat kuitenkin myös oman vallankumousohjelmansa puutteellisuuden myöhemmissä arvioissaan maailmansotien välissä. Saksan vallankumouksen neuvostoihin järjestäytyneet työläiset eivät tienneet mitä kommunismi on, saati sitä miten ja millä välineillä se voi kehittyä työväen

itsejärjestäytymisenä. Nämä tietyt työläisneuvostokommunistit ja myöhemmät vallankumouksellisten sukupolvet ovat kuitenkin jatkaneet aktiivisesti näiden kysymysten parissa ja kehittäneet ymmärrystään kommunismista tutkimalla kapitalismin muuttuvaa maastoa, keräämällä kokemuksia lukuisista myöhemmistä luokkataisteluista ja analysoimalla vallankumouksellisissa tilanteissa esiinnousevia haasteita ja mahdollisuuksia.

Nyt yli 100 vuotta myöhemmin myös kommunismin lapsentautiset ovat kasvaneet vanhemmiksi. Historia on muuttanut yhteiskunnallisen ympäristön, muokannut vallankumouksellisia ja näitten olosuhteita sekä kehittänyt järjestäytymisen välineitä. Enää ei tarvitse tyytyä pelkkään romanttiseen ajatukseen muutamasta vallankumouksellisesta purjehtimassa tuntemattomilla vesillä ilman karttaa kohti vallankumouksen rantoja. Kartoittaminen alkaa hahmottua proletariaatin välineenä itsensä luotsaamiseksi uusiin olosuhteisiin.

Valmista karttaa kommunismin ei siis kuitenkaan ole vieläkaan tarjolla. Sen voivat koota vain olosuhteittensa kestäättömyyden ja niiden kumoamisen tarpeen tunnistavat ja uusien yhteiskunnallisten suhteiden rakentajat itse – ainakin mikäli ajattelemme *Senator Schröder* -höyrylaivan kaapanneiden työläisneuvostokommunistien ja muiden itsejärjestäytymistä painottaneiden vallankumouksellisten tapaan. Kommunismin kartta tuntuu kuitenkin yhä tarpeellisemmalta ja samaan aikaan realistisemmin mahdollisemmalta. Tehtävänä on ihmisten voimien avoimen kirjan kokoaminen.

IHMISTEN VOIMIEN AVOIN KIRJA

”Kommunistinen vallankumous on samaan aikaan suuri kartoittava tutkimus² ja suuri haltuunotto”³ Kommunisaation poliittinen käytäntö edellyttää kumottavan todellisuuden tuntemista. Tätä kartoittava tutkimus ei voi olla akateemista tai jäädä muuten vieraaksi. Se on itseään lakkauttavan proletariaatin keino selvittää vallankumouksen maastoa; etsiä uusia kamppailun tiloja ja tapoja, tuottaa yhdessä kaikkien jokapäiväistä elämää sekä ihmisyyhteiskunnan aineenvaihduntaa luonnossa. Ihmisten tarpeita täyttävien tuotantovoimien kartoittaminen ihmisten voimien avoimeen kirjaan⁴ – ihmislajin potentiaalien suureen vastakirjaan ja kommunistisen manifestin käytännöksi – tarkoittaa proletariaatin itseluotsausta ulapan aalloista karikkoisia väyliä pitkin kohti kommunismin vapaan kehityksen rantaa.

-
- 2 Lainauksen esittäjä Jasper Bernes käyttää alkuperäistekstissä englanninkielistä inquiry -käsitettä. Kommunismin kartoittaminen on jatkumoa englannin kielellä workers inquiryna (ranskaksi enquête ouvrière) tunnetusta paradigmasta, kuten myöhemmin tarkemmin osoitetaan. Workers Inquiry käännetään usein työläistutkimukseksi. Se kuitenkin painottaa ”workers inquiry” tutkimuksellista ulottuvuutta. Eräät vallankumouksellisen liikkeen militantit Marxista alkaen ovat käyttäneet mielummin työläiskyselyn käsitettä. II maailmansodan jälkeen tämän saman jatkumon aktiivit käyttivät työläiskirjeenvaihdon käsitettä ja aikamme luokkataistelussyklin näkökulmasta kartoittaminen vaikuttaa toimivimmalta käsitteeltä. Pyrimme nostamaan esiin ”inquiry” kulloistakin painopistettä käyttäessämme workers inquiry -käsitettä tässä tekstissä. Työläistutkimuskäsite saattaa kuitenkin vakiintuneena käännöksenä toimia jossain kohdissa toimia kattokäsitteenä näille kaikille erilaisille toimintamuodoille.
 - 3 Bernes, Jasper; *Vallankumouksen tulevaisuus* (ilmestyy keväällä) 2026 Arvon barbaarien julkaisemana. Englanniksi *Future of Revolution*, Verso, 2025.
 - 4 Marx kirjoittaa avoimesta ihmisten voimien kirjasta jo *Taloudellis-filosofisissa käsikirjoituksissaan* (1844) ja Sosialismi vai barbaria ryhmän (ja myöhemmin ICO:ssa vaikuttanut) Claude Lefort kytkee sen työläistutkimuksen kysymyksenasettelua *Proletarian experience* (1952) -tutkielmaansa.

Kommunismin kartoittaminen on useimmille uusi käsite ja luokkataistelun väline. Se kytkeytyy kuitenkin monella tapaa itsejärjestäytymistä painottaneiden vallankumouksellisten kokemuksiin, analyysihin sekä pyrkimyksiin ymmärtää kommunismin toteuttamista käytännössä. Kartoittaminen voi nousta vain proletariaatin tarpeista ja kamppailuista sekä yhteiskunnan historiallisen kehityksen avaamista mahdollisuuksista, mutta tarkastellaan kuitenkin kartoittamisen tehtävää vielä käsitteellisesti ennen sen taustalla olevien historiallisten ja aineellisempien analyysien käsittelyä.

Kartoittamisella tarkoitetaan yleensä ympäristön olosuhteiden järjestelmällistä selvittämistä ja dokumentointia. Kommunismilla taas, erään osuvan määritelmän mukaan, asioiden vallitsevan tilan kumoavaa yhteiskunnallista liikettä [4]⁵; käsitteet yhdistävällä kommunismin kartoittamisella tarkoitetaan siis yksinkertaisesti olemassaolevien yhteiskunnallisten olosuhteiden ja niissä piilevien muutos- ja kumousvoimien selvittämistä.

Tuotantovoimia kartoitettaessa ollaan kiinnostuneita asioiden vallitsevasta tilasta: selvitetään kapitalistisen yhteiskunnan ja yksilöiden uusintamisen objektiivisia ja teknisiä olosuhteita. Kiinnostuksen kohteena ovat tuotantovoimat sisältävät toisilleen tarpeellisia asioita tekevien ihmisten lisäksi tuotantolaitokset, -välineet, -resurssit ja -prosessit sekä kaiken sen tiedon, jota tuotannossa tarvitaan. Ympäristömme kartoittaminen

5 Marx esitti *Saksalaisessa ideologiassa* tunnetun muotoilunsa siitä, ettei kommunismi ole ihanne johon todellisuuden tulisi mukautua vaan sen olevan asioiden vallitsevan tilan lakkauttava historiallinen liike.

voi siis alkaa siitä kun astumme ovesta ulos⁶, mutta se voi kehittyä proletariaatin järjestelmälliseksi pyrkimykseksi tehdä inventaario pääoman ehdollistamasta (työn lisäarvon riistämiseksi kehitetystä) elämää uusintavasta tuotannollisesta infrastruktuurista sekä ympärillämme olevista ainevirroista ja tuottajien välisistä linkeistä - jotta ne voitaisiin korvata kommunistisilla (rahattomilla, luokattomilla ja valtiottomilla) tuotantosuhteilla, ainevirroilla, toiminnalla ja elämällä.

Kapitalistiset tuotantovoimat täyttävät elinympäristömme, mutta ne jäävät silti vieraksi ja huonosti tunnetuiksi. Jokapäiväinen työ proletariaattina tuottaa yhteiskunnallisen todellisuutemme, mutta luomalla siitä speaktaakkelin yhteiskunnan, verhoten tuotannon mekaniikan tekijöilleen läpinäkymättömäksi. Aineellinen tuotanto sitoo ihmiset toisiinsa, mutta työtä välittävä arvo- ja kauppataavaramuoto kätkee tuottajat toisiltaan. Tämä Marxin tavarafetisismiksi nimeämä yhteiskunnallinen käytäntö tekee elämää uusintavan tuotannollisen ympäristön läpinäkymättömäksi ja vaikeuttaa yhteisellä työllä toimivan kokonaisuuden ymmärtämistä.⁷ Tämän tilan tekeminen läpinäkyväksi kartoittamalla, ihmisten tarpeita täyttävän tuotannon tietojen kokoaminen ihmisten voimien avoimeen kirjaan, on edellytys

6 Kuten eräs kartoittamisesta ulapalla kanssamme mumissut psykomaantiedettä tekevä sekä tuotantovoimien ensyklopedioista kiinnostunut situationisti ja vastakirjojen julkaisija Fabian Tompsett sanoo.

7 Marx esittää kuuluisan teoriansa tavarafetisismistä *Pääoman* ensimmäisen osan ensimmäisen luvun neljännessä jaksossa nimeltä *Tavarafetisismi ja sen salaisuus*. Esimerkiksi Isaak Rubinin *Essays on Marx's theory of value (1928)* tai astetta kevyemmin Fredy Perlmanin *Essee tavarafetisismistä* (1968, tai suomennos ulapalla olevilta kommunisteilta) johdattavat syvemmälle Marxin ajatuksiin aiheesta. Tekstinkohdassa käytetty speaktaakkelin yhteiskunnan käsite viittaa Guy Debordin samannimisessä kirjassaan (1967, ja suomennos 2005) esittämään merkittävään laajennukseen Marxin tavarafetisismianalyysiin.

nykyisten tuotantosuhteiden kumoamiselle ja tuotannon yhteiskunnalliselle hallinnalle.

Kapitalismin ja kommunismin suhde edustaa samaan aikaan jatkuvuutta ja perusteellista katkosta. Kartoitettaessa kapitalistisia tuotantovoimia kartoitetaan samalla kommunismia. Marx piti Hegelin *aufheben* käsittettä hyödyllisenä, sillä se tarkoittaa samaan aikaan kumoamista ja lakkauttamista sekä säilyttämistä; nousemista uuteen avaruuteen vanhan pohjalta. Jatkuvassa lisäarvon tuotannon ohjauksessa pääoma muutti ihmisten toimeentulon varmistavan työn läpeensä yhteiskunnalliseksi luoden pohjan kommunismille. Kapitalismissa kehittyneet tuotantovoimat tarjoavat ihmislaajalle mahdollisuuden vapautumiseensa, mutta toisaalta ne myös vaikeuttavat muutosta. Kommunismin kartojen on osoitettava se, mikä kapitalistisissa tuotantovoimissa on käyttökelpoista, mikä transformoitavaa, mikä turhaa, vaarallista, hylättävää ja tuhottavaa. Sen tekijöiksi ei tule ilmoittautumaan muita kuin luokkayhteiskunnan ja itsensä lakkauttamaan haluava luokka: sen tuottajayhteisöt ja yksilöt yksin ja yhdessä osana uuden elämän järjestämisen tehtäviä.

Olosuhteiden kartoittamisella on siis objektiivisen lisäksi myös subjektiivinen ja spekulatiivinen puolensa. Kartoittaminen pyrkii avaamaan näkökulmaa tuotannon teknisten olosuhteiden lisäksi siihen miten ihmiset kokevat ja näkevät työnsä yhteiskunnallisen luonteen ja merkityksen ja siihen miten olosuhteita pitäisi tai voisi muuttaa; miten asiat voisivat olla ja kuinka tuotanto voitaisiin järjestää. Kartoittaminen jakaa kommunistisen teorian perustutkimuskysymyksen ja yrittää vastata siihen konkreettisesti: miten proletariaatti voi perimissään olosuhteissa ja kapitaalistisen yhteiskunnan

luokkana muuttaa olosuhteitaan, lakkauttaa itsensä ja tuottaa kommunismia?⁸

Kartoitettaessa kerätään alhaalta käsin informaatiota yhteiskunnassa ja yksilöissä piilevien tuotantovoimien kapasiteeteista ihmisten tarpeita täyttävän tuotannon hajautettua (monikeskistä) suunnittelua varten tai toisin sanoen miljoonien ihmisten vapaan toimeliaisuuden koordinoitumiseksi yhteiskunnan uusintamiseksi kommunismissa. Kartoitettava tieto ei kuitenkaan ole tarpeellista vasta suunniteltaessa tuotantoa kommunismissa vaan sitä tarvitaan jo olosuhteitaan muuttamaan ja kommunismiin kykenevän ja sitä haluavan vallankumoussubjektin tietoisuuden itsekehityksessä.

Työläisten itsejärjestäytymistä painottaneet 1900-luvun vallankumoukselliset tunnistivat nämä molemmat kartoittamisen ulottuvuudet. Saksan vallankumouksen työläisneuvostokommunistit – mukaanlukien Jäämeren talvimyrskyssä ilman merikarttaa seilannut Jan Appel - alkoivat 1930-luvulla kirjoittaa alhaaltanousevan kirjanpidon tarpeesta ja tätä kirjanpitoa välittävästä verkostosta hahmotellessaan niitä kommunistisen tuotannon ja jakelun peruserätyksiä⁹, joita vallankumous tarvitsee kehittyäkseen kommunismiksi. Tuotannon suunnittelu ilman arvoa

8 Kommunistisen teorian perustutkimuskysymys on voitu määrittää vastaavalla tavalla jo Marxin kysymyksenasetteluista alkaen. Uudemmassa tutkimuskeskustelussa merkittävä ranskalainen ääni *Theorie communiste* (TC) niminen ryhmä on muotoillut tutkimuskysymyksensä eksplisiittisesti tähän tapaan.

9 Työläisneuvostokommunistien keskustelua maailmansotien välissä koordinoineen ja julkaisseen GIK:n (Gruppe Internationaler Kommunisten) piiri sekä teos *Grundprinzipien kommunistischer Produktion und Verteilung*-teos (*Kommunistisen tuotannon ja jakelun peruserätyksiä*) aloitti keskustelun kommunistisen tuotannon käytännön järjestämisestä ilman arvoa välittäjänä.

tai tuottajien yläpuolella operoivia byrokraatteja edellytti kuitenkin tietoa, jonka keräämiseen ensimmäisen maailmansodan vallankumousaallon työläisneuvostoilla ei vielä ollut edellytyksiä.

Kapitalististen olosuhteiden vakiintuessa toisen maailmansodan jälkeen työläisten itsejärjestäytymistä painottaneet vallankumoukselliset löysivät työläistutkimuksen ja -kirjeenvaihdon proletariaatin horisontaalisen järjestäytymisen menetelmäksi ei-vallankumouksellisina aikoina. Näiden tekemisen taustalla oli alusta saakka pedagoginen pyrkimys johdattaa vastaajat reflektoimaan itse omaa yhteiskunnallista ympäristöään.¹⁰ Työläistutkimukset ja -kirjeenvaihdot onnistuivatkin avaamaan työläisten yksilöllisiä kokemuksia ja olosuhteita yksittäisissä tuotantolaitoksissa, mutteivät varsinaisesti johdattamaan ajattelua ja järjestäytymistä yhteiskunnallisen tuotannon tasolle – minkä kartoittaminen ottaa tavoitteekseen tämän työläistutkimuksen perinteen jatkajana.

Kartoittamisen tehtävä ei siis voi kuulua yksin vallankumouksellisille militanteille ja tutkijoille. Tuotantovoimien atlaksen muotoon puettu poliittinen ohjelma ei riitä käynnistämään kommunistista vallankumousta. Elämää uusintavien ja ihmisten vapaata kehitystä tukevien tuotantoprosessien tietopankki voi kyllä inspiroida ja viitoittaa kamppailuja ja kamppailijoita eteenpäin. Ne voivat olla hyödyllisiä jo ennen vallankumousta, vaikkapa yleislakko- tai mellakkatilanteiden viemiseksi pidemmälle, mutta ne ovat

10 Ks. työläistutkimuksesta esimerkiksi Asad Haider and Salar Mohandesi: Workers' Inquiry: A Genealogy (2013) –niminen yleistutkielma (Viewpoint Magin työläistutkimuksen historiaa käsittelevässä teemanumerossa numero kolme) tai Marxin panosta perinteen varhaisvaiheessa käsittelevä Clark McAllisterin Karl Marx's Workers Inquiry -tutkielma.

vaarassa jäädä hyllyillä ja verkossa pölyttyväksi akateemiseksi ja pian vanhenevaksi tiedoksi.

Todelliset kommunismin kartat kehittyvät vasta kun elämäänsä ja yhteiskuntaa muuttamaan pyrkivät ihmiset luovat niitä itse. Silloin ne eivät ainoastaan tuota tietoa vallankumouksen edellytyksistä, vaan osallistuvat tekijöittensä tietoisuuden kehittymiseen tuotannollisen ympäristönsä kokonaisuudesta, ristiriidoista ja potentiaaleista, jonka pohjalta voidaan alkaa haluta ja luoda uudenlaisia tuotannollisia suhteita. Yksilöt eivät opi näkemään yhteiskunnallisen tuotannon kokonaisuutta ja kommunismin mahdollisuutta välkkyjen valistajien valaisemana vaan ympäristönsä kokonaisuuden tullessa läpinäkyväksi.

Kukaan ei tunne kapitalismia ja sen ristiriitoja tarkemmin kuin se, joka tuntee ne nahoissaan, eikä kukaan tunnista sen avaamia mahdollisuuksia paremmin kuin se, joka etsii aktiivisesti muutosta omassa ympäristössään. Toisaalta yksilöiden ja yksittäisten tuottajayhteisöjen subjektiiviset näköalat jäävät väistämättä fragmentaariseksi. Kommunismin kartta voi kehittyä vain kartoittajien keskinäisen järjestäytymisen ja kollektiivisen toiminnan tuloksena. Karttojen moneuden periaate tunnistaa yhtä lailla ihmisten erilaiset lähtökohdat, asemat yhteiskunnallisessa tuotannossa ja näiden erilaiset tarpeet kuin yksilöiden ja yhteisöjen vapaan kehityksen kommunismissa. Kysymys erilaisten kartoittajien keskinäisestä järjestäytymisestä kartastoksi, on kuitenkin keskiössä yhteiskunnallisen tuotannon kommunistiseksi järjestäytymisen näkökulmasta.

Kommunismin kartoittaminen ei siis voi olla vain specialistien, aktivistien ja teoreetikoiden järjestäytymistä vaan proletariaatin keskinäistä horisontaalista järjestäytymistä entistä korkeammalla tasolla. Kartoittaminen

avaa uudenlaisen järjestäytymisen kentän tuotantoprosesseihin kytkeyvien eri tuotantolaitosten tuottajien sekä näiden tuotoksia tarvitsevien ihmisten käyttöön. Samalla kun kerätään ja yhdistetään tietoja yli tuotantolaitosten ja tuotannonalojen rajojen luodaan yhteyksiä eri tuotantolaitosten tuottajien ja käyttäjien sekä muiden tuotannosta kiinnostuneiden tahojen välille. Samalla kun kootaan kommunistisen uusintamisen edellyttämiä tietoja voivat aiemmin toisistaan erotetut tuottajat ja kuluttajat kohdata ja alkaa järjestäytyä yhteistä todellisuuttaan koordinoivaksi aineelliseksi yhteisöksi.

Kartoittava järjestäytyminen on edellytys yhteiskunnallisen tuotannon monikeskiselle suunnittelulle¹¹: kartat voivat tarjota alhaalta tulevaa tietoa niistä kapasiteeteista, joita suunnitellaan tuotantoprosesseissa käytettäväksi kartoitettujen tarpeiden täyttämiseen. Kartoittaminen on siis elimellinen osa kommunistista suunnittelua, mutta näiden käsitteellinen erottelu kiinnittää huomion tähän merkittävään käytännön vaiheeseen ennen varsinaista suunnittelua. Suunnittelijoiden on tiedettävä, millä resursseilla ja kenen kanssa he voivat suunnitella, mikäli he haluavat välttää idempänä Euroopassa kehittyneet autoritaariset, valtiovetoiset ja työntekijöitä ulkoapäin ehdollistavat suunnittelemisen tavat. Tiettyjen tuotantoprosessien

11 Keskitetty suunnittelu on tarkoittanut historiallisesti puolueen tai valtion spesialistien tekemää tuotannon suunnittelua muiden puolesta. Anarkistisemmat äänet ovat painottaneet hajautetun tuotannon suunnittelun merkitystä, menettäen samalla kommunismissa yhdentyvän tuotannon suunnittelun perspektiivin. Monikeskisen suunnittelu vastaa näiden edeltävien mallien puutteisiin ja mahdollistaa tuottajayhteisöjen äänen välittymisen yhteiseen kokonaisuuteen. Nick Chavezin ja Phil Neelin artikkeli *Forest and Factory* johdattaa erittäin kiinnostavalla tavalla ajankohtaiseen ja insinöörien tuotantoprosesseihin johtavaan keskusteluun tuotannon suunnittelusta kommunismista.

kartoittaminen kokoaa yhteen sen neuvoston, joka voi suunnitella ja toteuttaa yhteiskunnallista tuotantoa ja sen jakamista.

Työläisneuvostot olivat proletariaatin radikaalein keksintö 1900-luvulla, vaikka työläisneuvostot eivät toistaiseksi olekaan kyenneet viemään keskinäistä järjestäytymistään kovinkaan pitkälle saati järjestämään tuotantolaitoksia toisiinsa sitovia tuotantoprosesseja. Niiltä ovat puuttuneet toistensa kartoittamisen sekä yhteisen tuotantonsa ja voimavaransa järjestämisen tekniikat. Tuotantolaitoksia vallanneet perinteiset työpaikkakohtaiset työläisneuvostot kuitenkin vanhenivat kapitalismin kehityksen mukana. Suuri osa tuotantolaitoksia ei tuota enää ihmisille tarpeellista eivätkä arvontuotannon kehittämät työläiset ja tuotantolaitokset voi toimia välittömästi vallankumouksen subjektina¹². Toisaalta kommunismia kartoittava ja perille kommunismiin itsensä luotsaava neuvostomuoto on vasta matkalla tulevaisuudesta.¹³ Omaa ympäristöön kartoittamalla muuttamaan pyrkivien ja lopulta kommunismia tuottavien yksilöiden yhteisöt voidaan ymmärtää kaikille avoimina (commons?) neuvostoina. Niiden toiminta, ympäristö ja kiinnostuksenkohteet muuttuvat ajassa, mutta riippumatta aikakaudesta vallankumouksellisten neuvostojen funktiona on mahdollistaa kaikkien halukkaiden osallistuminen yhteiskunnan uudelleenjärjestäytymisen valmisteluun sekä tuottamiseen käytännössä.

12 Seuraavassa luvussa esitellään teesin taustalla olevaa teoriaa kapitalismin muutoksesta ja luokkataistelussyklin muutoksesta analyttisemmin; tässä yhteydessä teesiä voidaan havainnollistaa pohtimalla sitä miten vaikeaa ostoskeskuksen siivoojien tai vaikkapa rahoitusalan toimistokompleksissa työskentelevien ostamisen ja myymisen asiantuntijoiden olisi toimia yhteiskunnan vallankumoukselliseksi muuttamiseksi valtaamalla työpaikkansa.

13 Kuten Jasper Bernes toteaa *Future of Revolution* (2025) –teoksessaan, jossa hän tarkastee työläisneuvostomuodon historiaa sen tulevaisuuden ymmärtämiseksi.

Kommunismmin kartta on mitä perustavimmalla tavalla kartta, jonka funktiona on johdattaa nykyisistä kapitalistisista olosuhteista kommunismiin. Kartoittaminen ei siis kuitenkaan voi tarkoittaa ainoastaan, ja etenkin ensialkuun, pelkkää tulevan uljaan kommunismmin karttaa. On kartoitettava yhteiskunnallisessa tuotannossamme piileviä kommunistisia potentiaaleja ja kiinnostutuksia, kommunismmin suuntaan orientoituvia yhteiskunnallisia kamppailuja, ja välittömästi tarpeitamme täyttäviä yhteisötuottajia ja resursseja.

Vastaavaa kartoittamista kuitenkin tapahtuu jo. Se on kauppatavaramuodon toisistaan erottamille ja läpinäkymättömässä maastossa tarpoville proletaareille luonteva tapa järjestää yhteiskunnallista kamppailua, ja kehittyvät tekniset alustat auttavat kartoittajia entisestään. Esimerkiksi ekologisiin kamppailuihin liittyy monenlaista kartoittamista: EJATLAS rekisteröi ympäri maailmaa ekologisia kamppailuja, Ranskassa ekologisten ja autonomisten ZAD- alueiden valtaajat ovat aktiivisia kartantekijöitä ja vaikka kaupunkien syötävien puutarhojen satokartat vain muutamia mainitaksemme. Anarkistit ovat jo kauan kartoittaneet kaupunkien käyttämättä jääviä kiinteistöjä niiden valtaamista ja käyttämistä varten. Kartoittaminen on ollut myös vaikkapa Ukrainasta sotaa ulkomaille pakenevien apuväline poliisi- ja rajavartioiden välttämiseksi.¹⁴ Kaikki nämä ja vastaavat yhteiskunnallisiin kamppailuihin kytkeytyvät kartat edustavat kommunismmin kartoittumisen prosessia, vaikka ne toimivatkin menetelmällisesti selvästi rajatulla alueella, eivätkä tavoita tuotantovoimien ja kommunismmin kartoittamisen kaikkia potentiaaleja. Itse vallankumousta ja

14 Ks. aiheita käsittelevä artikkeli harkovalaiselta Assembly-sivustolta:
<https://assembly.org.ua/ukraina-v-teni-ili-o-polze-prazdnikov-i-vyhodnyh>

kommunistista tuotantoa järjestävän kartoituksen tekniikat ovat vielä kehitysvaiheessa.

Aloitetaan kuitenkin kartoittamalla proletariaatin historiallista tilannetta. Historian liikkeen yhteiskuntatieteellinen analyysi on teoriana voimaton vallankumouksen käynnistämiseen, mutta kuitenkin eräs käytännöllinen tapa kartoittaa tuotannon olosuhteita ja niistä aukeavia kommunismin suuntaviivoja.¹⁵ Marxin historiallinen menetelmä ja poliittisen taloustieteen kritiikin analyysikategoriat tarjoavat oivallisen tavan ymmärtää yhteiskunnan muuttuvaa maastoa. Käännetään huomio seuraavaksi kapitalismin ja luokkataistelun historiallisen kehitykseen ja kommunistien keskusteluun siitä 1960-luvulta alkaen.

KAPITALISMIN JA LUOKKATAISTELUN HISTORIAALLINEN KARTOITTAMINEN

Kapitalistisen tuotantotavan leviäminen synnytti jo 1800-luvulla vastavoimansa: pitkälle 1900-luvun toiselle puoliskolle saakka aktiivisesti ja menestyksekkäästi järjestäytyneen työväenliikkeen. Sen ohjelma, ideologiat ja luokkataistelun tavat vastasivat aikansa kapitalistisen yhteiskunnan olosuhteisiin ja tarjosivat työläisille välittömien työ- ja elämänolosuhteiden

15 Kuten Gilles Dauve toteaa *Kapitalismi ja kommunismi esseensä aluksi*: "Kuten ihmiset, jotka eivät vaivaa päättään teorialla, teoreetikotkin tuntevat kommunismin käytännöllisenä tarpeenaan. Heillä ei ole tietoa, joka käynnistäisi vallankumouksen, mutta he eivät toisaalta pelkää osoittaa tietä näkemyksillään. Kaikkien vallankumousten tapaan myös kommunistinen vallankumous saa alkunsa todellisista tarpeista ja elämänolosuhteista. Siksi tehtävänä on valaista niiden olemassa olevaa historiallista liikettä."

parantumisen lisäksi näköalan parempaan tulevaisuuteen; työläisten valtaan tai työn itsehallintaan, jonka puolesta merkittävä osa tuon aikakauden työläisistä oli valmiita kamppailemaan.

Elämme tietenkin yhä kapitalistisessa yhteiskunnassa: pääoma riistää yhä työn lisäarvoa ja ihmisten toimeentulo edellyttää yksilöltä yhä työvoimansa myyntiä ja luovuttamista maksajan haltuun, sekä samalla muiden työvoiman ostamista. Pääoman arvontuotannon tavat, kapitalistinen yhteiskunta ympärillämme sekä me proletariaatin jäsenet ja yhteiskunnallisen kamppailun tapamme ovat kuitenkin muuttuneet perustavalla tavalla viime vuosikymmenten aikana.

Toisen maailman sodan jälkeisinä vuosikymmeninä tietyt vallankumoukselliset kommunistit olivat tyytymättömiä valtavirran marxilaisten perinteiseen tapaan käyttää Marxin tutkimusmenetelmää sekä näiden kyvyttömyyteen tunnistaa kapitalismissa tapahtuvia historiallisia muutoksia. He tarttuivat ensimmäisinä ja innokkaimpina lukuisiin Marxin aiemmin pitkälti julkaisemattomiin taloudellisiin käsikirjoituksiin.¹⁶ Näistä tutkielmista avautuvien tutkimusmentelmien ja niiden avaamien taloudellisen analyysin kategorioiden avulla he pyrkivät periodisoimaan kapitalistisen yhteiskunnan historiaa ymmärtääkseen aikakautensa muutoksen luonnetta ja luokkataistelun uusia haasteita.

16 Vasemmistokommunistien perinteen itsekritiikinä sekä uuden Marx-lukutavan pohjalta kehittyneen ultravasemmiston tutkimuskeskusteluun kommunismista ovat osallistuneet esimerkiksi Invariance (Jacques Camatte), Le Mouvement Communiste (Gilles Dauvé, Tropolin), Négation, Théorie Communiste ja Endnotes. Marxin taloudellisista käsikirjoituksista tähän keskusteluun vaikutti erityisesti *Pääoman* ensimmäisen osan aikanaan julkaisemattomana jäänyt luku *Ergebnisse des unmittelbaren Produktionsprozesses* (englanniksi *The Direct Results of the Production Process*).

Pääoman välittömän tuotantoprosessin tutkimus nosti esiin reaalisen subsumption ja suhteellisen lisäarvon riiston kaltaisia käsitteitä, joita käytettiin nyt tietoisesti historiallisen analyysin välineinä. Tästä näkökulmasta kapitalismi oli muuttanut yhteiskuntaa ja luokkataistelun kenttää perustavammalla tavalla kuin mitä perinteiset marxilaiset olivat ymmärtäneet tai halunneet tunnustaa omien poliittisten ohjelmiensa ehdollistamista tutkimusnäkökulmista. Erityisen merkittävä ja arkisesti ymmärrettävä oli huomio siitä, miten arvontuotannon ehdolla kehittyneet tuotantovoimat eivät enää voineet toimia perinteiseen marxilaiseen tapaan ymmärrettynä proletariaatin emansipaation välineenä vaan niistä oli tullut myös ihmistä ja maapallon ekologista järjestelmää tuhoavia voimia. Toisaalta pääoma oli sisäistänyt työn, työläiset ja yleisemmin elämän yhteiskunnassa omaan olemukseensa ja omaksi kuvakseen.¹⁷ Tästä näkökulmasta työläisten affirmaatio oli alkanut tarkoittaa pääoman affirmaatiota; toisinsanoen työläisvalta alkoi näyttäytyä enää pelkältä pääoman tuotantovoimien itsehallinnolta.

Tämä tarkoitti myös luokkataistelun edellytysten muutosta. *Théorie Communiste* -nimisen kommunistiryhmän tapaan voidaan puhua kamppailun sykleistä ja niiden vaihtumisesta.¹⁸ Perinteisen työväenliikkeen ohjelma ja tavat

17 Jacques Camatten toimittama *Invariance* -julkaisu ja etenkin sen *Capital & Gemeinwesen* -nimellä julkaistu tekstikokoelma johdattaa tähän uuteen Marx-lukutapaan sekä siitä aukeavaan keskusteluun pääoman ja luokkataistelun muutoksesta. Myöhempi kommunisaatiokeskustelu on suhtautunut Camatteen kriittisesti, mutta jatkaa yhä samaa keskustelua.

18 *Théorie Communiste* - ja luokkataistelusykliteorian jäljille englannin kielellä pääsee ketterästi TC:n Endnotesin ensimmäiseen numeroon kirjoittamista artikkeleista.

kamppailla eivät enää osoittaneet osattomien vapautumisen suuntaan. Arvontuotannon ehdoilla kehittyneiden tuotantovoimien itsehallinta työläisten toimesta ei tässä luokkataistelusykliissä ole enää ratkaisu arvontuotannon aiheuttamiin yhteiskunnallisiin ristiriitoihin. Kyse ei ole tästä huomiosta ainoastaan teoreettisena oivalluksena tai ideologisena teesinä vaan siitä useimpien tunnistamasta arkisesta tosiasiaista, etteivät perinteisen työväenliikkeen instituutiot, tavat kamppailla ja työläisvallan tavoite, enää puhuttele proletariaattia entiseen tapaan sen vapautumisen ohjelmana.¹⁹

Kapitalismin muutosten ja uuden kamppailusyklin mukana alkoi kehittyä myös uusi teoria vallankumouksesta. Perinteisen työväenliikkeen ja sen marxilaisuuden ytimessä olleen työläisvallan ja työläisvaltion välittämän proletariaatin diktatuurin kautta asteittain kehittyvän kommunismin sijaan

19 Perinteisen työväenliikkeen historiallista aikakautta ja sen loppumista käsitellään kattavasti esimerkiksi Endnotesin neljännen numeron *History of Separation* –artikkelissa.

alettiin modernin kommunistisen teorian keskusteluissa puhua kommunisoinnista. Tämä tarkoitti kommunistisen vallankumouksen edellyttävän Marxin *Gothan ohjelman kritiikissä* esittämän kaksivaiheisen siirtymän sijaan välittömästi kommunistististen - siis luokattomien, valtiottomien ja kauppatavarattomien - suhteiden luomista - ei heti tässä ja nyt, vaan vallankumousprosessin ensi vaiheista alkaen.²⁰ Työläisten vallan ja vapaiden työläisten tavoitteen tilalle nousi entistä tietoisempi ymmärrys itse (palkka)työstä vapautumisen merkityksestä. Kyse ei siis kuitenkaan ole pelkästä teoreettisesta keksinnöstä vaan yhteiskunnan historiallisesta muutoksesta, jonka seurauksena työläisvallan ohjelma ja sen instituutiot ovat muuttunut epäuskottavaksi kaikille muille paitsi perinteisen työväenliikkeen ideologioissa nostalgisesti roikkuville.

Uusi luokkataistelusykli tarkoittaa siis kapitalismin muuttuneisiin yhteiskunnallisiin olosuhteisiin vastaavien

20 Keskustelu kommunisoinnista alkoi kehittyä alkuun etenkin ranskalaisten kommunistien ultravasemmiston keskusteluissa. Aiemmin mainittujen Invariancen ja Le Mouvement Communisten lisäksi merkittävä oli Vanhan myyrän kirjakaupalla kokoontuvien vallankumouksellisten avoin kollektiivi ja sen piirissä kirjoitettu pamflettisarja *Un Monde Sans Argent: Le communisme*. Gilles Dauvé ja Troloin esittelevät käsitettä vallankumousteorian kehityksenä lukuisissa teksteissä kuten esimerkiksi *Communisation*. 2000-luvulla kommunistien ultravasemmiston marginaalien teoreettinen keskustelu nousi pintaan ja sai myös akateemisia ja vähemmän Marx-pohjaisia sävyjäkin. Ks. esim. Benjamin Noysin 2011 toimittama *Communization and its Discontents: Contestation, Critique, and Contemporary Struggles*.

proletariaatin kamppailutapojen uutta aikakautta eli uudenlaista vallankumoukseen järjestäytymisen tapaa. Omien työpaikkojen valtaamisen muuttuessa yhä useammille merkityksettömäksi tulee kartoittaminen välttämättömäksi kaikille yhteiskunnallisesta kamppailusta ja yhteiskunnan muuttamisesta kiinnostuneille. Luokkataistelusyklin olemus ja haasteet eivät kuitenkaan aukea teoreettisissa keskusteluissa vielä kovinkaan pitkälle. Ne edellyttävät aikamme luokkataistelusyklin maaston kartoittamista proletaarisena itsetutkimuksena: kapitalististen tuotantovoimien sivuuttamien tarpeiden ja näissä samoissa tuotantovoimissa piilevien kommunististen potentiaalien selvittämistä sekä näiden tuotantovoimien kommunisoinnista kiinnostuneiden luokkatovereittemme paikantamista.

VALLANKUMOUSTILANTEISTA PUUTTUVAT KARTAT

Ajatus karttojen tarpeesta nousee myös vallankumoustilanteiden kokemuksista. Pienempien ihmisjoukkojen ja yhteisöjen yksinkertainen tuotannollinen yhteistoiminta saattaa kehittyä spontaanistikin, mutta yhteiskunnan uusintamisen ja ihmiselämän tarpeet täyttävän monimutkaisen tuotantokokonaisuuden järjestäytyminen ilman arvoa (ja valtiota) tuotannon välittäjänä edellyttää vallankumoukselliselta liikkeeltä toistaiseksi puuttuneita

järjestäytymisen käytäntöjä. Ymmärrys näistä käytännöistä on kuitenkin kehittynyt kommunistisen liikkeen kokemusten mukana. Tarkastellaan tässä luvussa kolmea Jasper Bernesin *Vallankumouksen tulevaisuus* -kirjassaan esittämää reflektiota siitä, miten tuotantovoimien kartoittamisen ajatus nousee ja kehittyy vallankumouksellisten tilanteiden koettelemuksissa.

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen proletariaatti vastasi yhteiskunnan kriisiytymiseen ja kehitymättömän kapitalismin lisäarvon riistoon²¹ esimerkiksi Venäjällä, Saksassa, Italiassa ja Unkarissa valtaamalla tuotantolaitoksia ja perustamalla työläisneuvostoja. Tämä oli aikakautensa luokkataistelusyklin huipentuma. Työläisneuvostot kamppailivat monin paikoin menestyksekkäästi valtaa vastaan, mutta kohisten noussut vallankumousaalto vetäytyi kuitenkin pian. Arvontuotannolle ja valtiolle ei ollut vielä vaihtoehtoja.

Saksan vallankumouksen työläisneuvostoissa itsejärjestäytymisen periaatteisiin sitoutuneet ja poliittisen teoriansa karaisseet vallankumoukselliset alkoivat sodan jälkeen analysoida aktiivisesti epäonnistumisensa syitä. He tunnistivat työläisneuvostoissa puuttuneen ymmärrystä siitä mitä kommunistinen vallankumous todella voisi olla, puhumattakaan suunnitelmasta sen toteuttamiseksi tai

21 Marxin poliittisen taloustieteen kritiikin kategorioiden näkökulmasta kyse oli vielä absoluuttisesta lisäarvon riistosta, mikä tarkoitti sitä, ettei pääoma ollut vielä muokannut tuotantokoneistoa omiin tarpeisiinsa, vaan riisti lisäarvoa kohtaamistaan tuotantoprosesseista.

konkreettisista välineistä kommunistisen tuotannon suunnitteluun alhaalta käsin.

Tämän reflektion keskiössä oli etenkin saksalaisia ja hollantilaisia työläisneuvostokommunisteja koonnut GIK-ryhmä, joka kokosi ajatuksiaan kommunismin tuotannon ja jakelun järjestämisestä vuonna 1930 julkaistuun teokseen nimeltä *Grundprinzipien kommunistischer Produktion und Verteilung* (suomeksi Kommunistisen tuotannon ja jakelun peruseräkkeet). Työläisneuvostojen ja niiden kommunistien tutkija Jasper Bernes nostaa GIK:n aktiiveista esiin Jäämeren talvimyrskyssä ilman karttaa seilanneen Jan Appelin sen ajatuksen kehittäjänä ja ensimmäisenä kirjaajana, että työläisneuvostojen alhaalta nouseva valta voitaisiin toteuttaa jonkinlaisen kollektiivisen kirjanpidon tai inventaarioinnin muodossa.²² Appel näki kirkkaasti, että kommunismi olisi edellyttänyt töitä, voimavaroja ja tarpeita luetteloivaa rekisteriä ja näiden avointen kirjojen hajautettua verkostoa, joka olisivat kaikkien nähtävissä ja jota kaikki ylläpitäisivät. Vain sellaisen avulla tuotantoprosessit voitaisiin palauttaa yhteiskunnan hallintaan ja ihmisten tietoiset ratkaisut voisivat korvata hintojen ja markkinoiden näkymättömän ja hallitsemattoman

22 Bernesin käsittelee *Vallankumouksen tulevaisuus* kirjan *Kommunismen testi*-nimisessä luvussa s.100-129 Marxin käynnistämää, GIK:n, Appelin ja etenkin italialaisten vasemmistokommunistien sekä myöhemmin kommunistien ultravasemmiston kommunisaattoreiden jatkamaa keskustelua kommunismista ilman mitattavan arvon tuotantoa.

käden tuotannon ohjaajina. Anton Pannekoek, jonka Appel vakuutti GIK:n keskusteluissa tästä näkemyksestä, kuvaa *Grundprinzipienin* visiota seuraavasti:

*”Selkeänä ja ymmärrettävänä numeerisena kuvana tuotantoprosessi on kaikkien nähtävillä. Siinä ihmiskunta tarkastelee ja hallitsee omaa elämäänsä. Työläistenneuvostojen järjestäytyneessä yhteistyössä tekemät suunnitelmat ja päätökset näkyvät kirjanpidon luvuissa. Tuottajien itsensä harjoittama yhteiskunnallisen tuotannon ohjaus on mahdollista vain silloin kun ne ovat jatkuvasti jokaisen työläisen silmien edessä”.*²³

Pannekoek kirjoitti jo toisen maailmansodan aikoihin – paljon ennen tietokonein yhdistettyä yhteiskuntaamme - tästä toisiinsa kytkeytyneiden tietotoimistojen monikeskisen verkoston potentiaalista. Sen solmupisteiden laskennalliset yksiköt keräävät, ja käsittelevät informaatioita resursseista ja tarpeista tehden tuotannon edellytykset kaikille läpinäkyviksi.

Vallankumouksellisen työväenliikkeen piireissä kehittyi jo varhain kiinnostusta alhaalta tulevaa kirjanpitoa mahdollistavaa ensyklopedismiin.²⁴ Pannekoekin ja GIK:n

23 Pannekoek, Anton: *Workers Councils* (1947).

24 Marx ja Engels osoittivat molemmat kiinnostusta ensyklopedismiin. 1900-luvulla itävaltalainen marxisti Otto Neurath kehitteli ensyklopedismin teoriaa vastauksena yhteiskunnallisen tuotannon suunnittelun ilman rahaa ja markkinoita. Maailmansotienvälissä mainittujen työläisneuvostokommunistien piireissä myös esimerkiksi Kölnin progressiivien (Arntz, Hoerle, Siewert) kaltaiset kuvataiteilijat kehittivät visuaalista ensyklopedismia. Työläisneuvostokommunistien poliittinen

työläisneuvostokommunistien ajatusten inspiroimina Otto Neurath ja Gerdt Arntz niminen kumouksellinen kuvataiteilija kehittivät kartoittavaa tilastollista merkkijärjestelmää tuotannon läpinäkyväksi tekemiseksi. Sen varhaiset versiot eivät vielä kuitenkaan tarjonneet nykyisten verkkopohjaisten wikien ja muiden yhteisöllisten alustojen kapasiteettia tuotannontekijöiden kartoittamiseen. Eikä niiden potentiaali edelleenkään voi realisoitua ilman kytkeytymistä kamppailuun tuotannon todellisesta hallinnasta ja toteuttamisesta, kuten lukuisat ensyklopedismista kiinnostuneet kommunistit ovat aina osoittaneet.

Seuraavan vallankumousaallon noustessa uhkaamaan vallalla olevaa järjestystä 1960-luvun lopulla oli kapitalismi jo muuttanut muotoaan ja yhteiskuntaa. Työläisten itsejärjestäytyminen työväenliikkeen virallisten järjestöjen ulkopuolella oli yhä yleisempää, eikä proletariaatin kamppailuenergia suuntaunut enää pelkkien työpaikkojen valtaamiseen kuten 50 vuotta aiemmin. Tilanteelle herkimmät teoreetikot alkoivat tunnistaa uuden luokkataistelusyklin käynnistyneen.

kiinnostus ensyklopedismiin on jatkunut myös siihen kriittisestikin suhtautuvien kommunisaatioteoreetikoiden keskuudessa. Fabian Tompsett on tutkinut kriittisesti esimerkiksi Otto Neurathin, Alexander Bogdanovin tektologian sekä tiettyjä työläisneuvostokommunistien ajattelua ensyklopdioista tutkielmissaan nimeltä *Encyklopedism for Development* (2015) ja *Towards a Tektology of Tektology* (2016).

Pariisin vuoden 1968 kevään vallankumoukselliset tekivät useampiakin huomiota kartoittamisen tarpeesta. Pelkkien työpaikkojen valtaamisen sijaan jokapäiväisen elämän kokonaisuuden kumoamista vaatineet Situationistit kehittivät Guy Debordin johdolla *derivé*-menetelmänsä pohjalta psykomaantiedettä; ympäristön ja sen yhteiskunnallisten suhteiden välitöntä ja omakohtaista/kollektiivista kartoittamista sen muuttamiseksi.²⁵

Nämä situationistien inspiroivat pyrkimykset jäivät kuitenkin yksilölliseksi tai pienryhmien avantgardismiksi. Pariisin kevään 1968 tapahtumiin aktiivisesti osallistunut vallankumouksellinen Fredy Perlman oli kiinnittänyt huomionsa siihen, mitä nimitämme kommunismin kartojen tarpeeksi yhteiskunnallisen tuotannon uudelleenjärjestämisen näkökulmasta. Sorbonnen yliopiston Censier -keskuksen valtauksella järjestäytyneiden työläis-opiskelija komiteoiden joukossa oli vallankumouksellisia, joiden keskusteluissa oli painottunut ajatus vallankumouksesta tuotantolaitosten yhdistämisenä ja tuotannon jatkamisesta yleislakon jälkeen ilman arvoa (rahaa) tuotantoprosessien ja -laitosten välittäjänä. Tällä perinteistä työväenliikkettä pidemmälle menneellä ajatuksella kommunistisesta vallankumouksesta ei kuitenkaan

25 Situationistit kehittivät kiinnostustaan psykomaantieteeseen 1950-luvulta alkaen monissa teksteissä. Esim SI-julkaisun tekstissä nimeltä *Theory of the Derivé (1956)* sekä Debordin *Introduction to a Critique of Urban Geography (1955)* tekstissä ja myöhemmissä yhtenäistä urbanismia käsittelevissä kirjoituksissaan.

ollut vielä käytännön merkitystä, sillä tehtaiden ulkopuolelle kerääntyneet mielenosoittajat eivät vielä tunnistanee tehtaita yhteiskunnallisena (ei-)omaisuutena¹, eivätkä proletaarista oikeuttaan murtautua tehtaan sisään yhdistämään tuotantoa muiden tuotantolaitosten kanssa. Jo tehtaan portin eteen jähmettyneiden massojen joukossa, ja myöhemmin tapahtuneita analysoidessaan, Perlman pohti sitä miten olisi voitu suunnitella ennakkoon jonkun avaavan tehtaan sisältä portit ulkopuolelle kerääntyneille luokkatovereilleen, ja jos joillain olisi ollut valmiina tuotantoprosessien edellyttämiä kartoja tuotantolaitosten yhdistämiseksi tuotannon jatkamista ja vallankumouksen ylläpitämistä varten.²⁶

Proletariaatti ei kuitenkaan ollut valmiimpi vallankumoukseen vielä 50 vuotta Pariisin ikonisen kevään jälkeenkään, vaikka pääoman ristiriidat ja uusi luokkataistelusykli olivat kehittyneet entistä pidemmälle. George Floydin murhan kipinästä vuonna 2020 Yhdysvaltojen eri kaupungeissa syttyneet mellakat ovat esimerkki siitä, miten syvästi tyytymättömät ja näköalottomat ihmiset etsivät uusia luokkataistelun muotoja perinteisen työväenliikkeiden pääomaan ja valtioon integroituvien kamppailutapojen sijaan. Poliisin ja kriisiytyneen valtiovallan voimavarat eivät riittäneet

26 Fredy Perlmanin ja Roger Gregoiren *Workers-Student Action Committee* -kirja sisältää vuoden 1968 vallankumouksellisten itsekriittistä analyysiä siitä mitä tuon kevään tapahtumista puuttui kommunismin näkökulmasta.

pysäyttämään väkijoukkojen itsejärjestyvää kapinaa. Hetken aikaa kaikki tuntui olevan mahdollista uuden synnyttämiseksi, mutta lopulta mitään uutta ei kuitenkaan tapahtunut.

Tältäkin kapinalta puuttui kuitenkin vielä kartta vallankumouksen viemisestä pidemmälle. Bernes esittää kiinnostavan heuristisen fiktion siitä mitä olisi voinut tapahtua mikäli mellakkaupungeissa olisi perustettu ”lakkauttamiskomiteoita”²⁷ selvittämään ja järjestämään kapitalismin lakkautumisen ja vallankumouksellisen kapitalismin myrskyssä kamppailun laajentumisen edellytyksiä. Bernes nostaa työläiskartoittamisen²⁸ esiin vastaavan komitean käytäntönä ja järjestäytymisen tapana.²⁹ Sen lähtökohdista kommunismin tuottaminen perustuisi itseään lakkauttavan luokan itsejärjestäytymiselle eikä kaatuisi proletariaatin etujoukkojen luokkatovereittensa enemmistön puolesta tekemänä vallankaappauksena.

27 Bernes käyttää lakkautumis -sanaa komitean nimessä koska George Floydin murhasta syttynyt yhteiskunnallinen liike itse käytti aktiivisesti poliisin lakkauttamisen (abolition) käsitettä ja vastaavan kapitalistinen instituutioiden lakkautuminen niiden reformoinnin sijaan on vallankumouksellisen liikkeen ohjelman ytimessä.

28 Bernes käyttää workers inquiry -yleiskäsitettä, mutta on kehittänyt aktiivisesti ajatusta kartoittamisesta aikamme työläistutkimuksen muotona.

29 Bernes pohtii George Floyd –mellakoiden merkitystä osana aikamme luokkataistelusykliä *Vallankumouksen tulevaisuus*-teoksen kolmannen luvun lopussa.

TYÖLÄISKYSELYSTÄ KOMMUNISMIN KARTOITTAMISEEN

Useimpien työläistutkimuksena tuntema paradigma kehitettyi jo vallankumouksellisen työväenliikkeen varhaisvaiheessa proletariaatin itsejärjestäytymisen välineeksi. Sen tekemisen tavat ja kiinnostuksen kohteet kuitenkin muuttuvat kapitalismin ja luokkataistelun historiallisen muutoksen mukana. Tuotantovoimien ja kommunismin kartoittaminen ovat uuden luokkataistelusyklin työläistutkimusta.

Karl Marxin toimittaman ja La Revue Socialiste -lehdessä vuonna 1880 julkaistun ensimmäisen työläiskyselyn tavoitteet eivät tyhjentyneet tietojen keräämiseen työläisten olosuhteista tai niiden analyysiin. Marxin työläiskyselyn julkaisun tarkoituksena oli katalysoida työläisiä kiinnostumaan yhteiskunnallisesta ympäristöstään sen ristiriitojen ja mahdollisuuksien tunnistamiseksi. Vastausten kokoamista ja analysointia merkittävämpää oli itsetietoisuutta ja itsejärjestäytymistä edistävän tekniikan leviäminen ympäri Eurooppaa kehittyvän työväenliikkeen mukana.³⁰

Toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä ajatus työläisten itsejärjestäytymisestä nousi näkyvästi esiin

30 Karl Marxin työläistutkimuksesta sekä tekniikan varhaisesta leviämisestä Euroopassa voi lukea lisää esimerkiksi Clark McAllisterin *Karl Marx's Workers Inquiry* -teoksesta.

luvattomien lakkojen ja esimerkiksi Unkarin vuoden 1956 kapinan muodossa ja leninismiin kriittisesti suhtautuvien vallankumouksellisten teoreetikoiden papereissa. Työläistutkimus näyttäytyi ei-vallankumouksellisten aikojen alhaaltapäin järjestäytymisen kenttänä niille kommunisteille, jotka olivat tunnistaneeet työväenliikkeen perinteisten järjestömuotojen tukahduttavan proletariaatin omaehtoista kumouksellisuutta. Työläistutkimuksen uuden aallon kärkenä CLR Jamesin ja Raya Dunayevskayan trotskilaisesta järjestökentästä kritiikillään irtautunut Johnson-Forest Tendency alkoi julkaista Yhdysvalloissa 1940-luvulla työläisten kertomuksia omasta tilanteestaan näiden itsetietoisuuden ja kehitymässä olevan itsejärjestäytymisvalmiuden ilmaisuina. Marxin lähtökohtana olleen kyselykaavakkeen sijaan työläistutkimuksen keskiöön nousi 1900-luvun ja työväenliikkeen julkaisupainoitteiseen kommunikaatioon sopiva narratiivimuoto. Detroitilaisen autoteollisuuden työntekijän *American Worker* -nimellä julkaistu kertomus työstään ja elämästään esittää ikonisesti itseään vapauttavan työläisen ajatusta, mutta heikommin pyrkimystä käyttää työläiskyselyä proletariaatin itsejärjestäytymisen välineenä.³¹

31 Työläistutkimuksen historiaan johdattaa esimerkiksi Asad Haiderin ja Salar Mohandesin *Workers' Inquiry: A genealogy*-niminen tutkielma sekä sen julkaisseen Viewpoint Magazinen teemanumero kolme, joka on omistettu työläistutkimuksen historialle. Jasper Bernesin *Vallankumouksen tulevaisuus* -kirjan kolmas luku käsittelee työläistutkimuksen historiaa itsejärjestäytymisen ja

Euroopassa tästä perinteestä kiinnostuneiden piireissä – esimerkiksi Italiassa *Quaderna Rossi* -nimisen lehden ympärillä toimineiden operaistien sekä Ranskassa Sosialismi vai barbaria ryhmän liepeillä - ei kuitenkaan haluttu tyytyä pelkkiin työläiskertomuksiin itsetietoisuuden kehittymisen ilmauksina. Ne halusivat keihtää työläiskirjeenvaihtoa Marxin hengessä itsetietoisuuden kehittämisen välineenä ja kiinnittivät siksi tarkempaa huomiota työläistutkimusten tuottamisen ja julkaisemisen tapoihin. Työläisten itseaktiivisuus ei ollut työläisen esittämän narratiivin teema (kuten Johnson-Forest Tendencyn julkaisuissa) vaan tutkimuksen teon tavoite ja sen käytännön toteuttamista johtava periaate. Aktivistiteoreetikko analysoimassa ja toimittamassa työläisten vastauksia (ajattelemassa näiden puolesta) tai työläistutkimusryhmän julkaisukanava, jonka lukemista pitää tarpeellisena vain kourallinen aktivistiteoreetikkoja, eivät täytä työläiskyselyn tarjoamaa potentiaalia työläisten itsetietoisuuden ja itsejärjestäytymisen kehittäjinä.

Italialaiset työläistutkijat kehittivät kanssatutkijuuden käytäntöä poliittisen teorian ja työläisten itseaktiivisuuden yhdistämiseksi. Ranskalaiset veivät leninismen - työläisille ulkoapäin vietävän luokkatietoisuuden - kritiikkinsä vielä pidemmälle ja loivat työläistutkimuksesta poliittista kommunikaatorakennetta, joka mahdollisti työläisten

aikamme luokkataistelussyklin näkökulmasta

välittömän reflektoinnin ja kommunikaation ilman tarvetta aktivistien ja teoreetikoiden väliintulolle. Sosialismi vai barbaria -ryhmästä eronnut työläisten autonomiaa käytännössäkin painottanut vähemmistösektio perusti ensin ICO:n (*Informations et Correnspondece Ouvriers*) ja myöhemmin *Échanges et mouvements* -nimisen julkaisun työläisten keskinäisen keskustelun ja kirjeenvaihdon foorumiksi. Ne välittivät sitä mitä itse työläiset ja kamppailut kertoivat ilman ennakkoluuloja tai ideologisia sapluunoita ja nostivat työläiskirjeenvaihdon autonomian riman huippunsa, mutta eivät kuitenkaan kyenneet tekemään ratkaisevia liikkeitä kommunistisen liikkeen itsejärjestäytymisessä ja jäivät yhteiskunnallisen keskustelun marginaaliin.³²

Tuotantovoimien ja kommunismin kartoittajat jatkavat Marxin työläiskyselyn menetelmällistä kehittämistä edeltäjiensä käytäntöjen itsekritiikkinä uudessa historiallisessa tilanteessa. Johnson-Forest Tendencyn käyttöönottona narratiivimuoto on pysynyt aikoihimme saakka myös työläisten itsektiivisuutta painottaneiden työläis(itse)tutkijoiden ja kirjeenvaihtoon osallistuneiden kommunikaatiovälineenä. Ruotsalainen *Kämpa tillsammans* -niminen ryhmä päivitti työläistutkimusta internet-aikaan ensimmäisten joukossa alkamalla julkaista blogia

32 ICO:n ja *Echanges et mouvements*in keskeinen aktiivi Henri Simon taustoittaa näiden alustaorganisaatioiden pyrkimyksiä esimerkiksi artikkelissa *1958-1998: Communism in France: Socialisme ou Barbarie, ICO and Echanges* (1998) tai *Some thoughts on Organisation* (1979).

työläisten kahvipöytäkeskusteluja muistuttavista puheenvuoroista. Työläiskirjeenvaihdon aineiston jakelun digitalisoituminen ei kuitenkaan ole tehnyt siitä välitöntä vallankumouksen tekijää. Narratiivimuoto ja työläisten kirjeenvaihdolle perustuva kommunikaatio kyllä välittävät työläisten subjektiivista kokemusta siitä miten asiat ovat, mutta jättävät yksilöllisen työläisen näkökulman vangiksi. Vastaavat työläisnäkökulmat pysyvät kapitalismin asettamassa ja työläisyksilön rajallisessa näkökulmassa eivätkä ne tarjoa riittäviä välineitä kommunismin itsejärjestäytymiseen.

Kartoittaminen pyrkii uudistamaan työläiskyselyä ja avaamaan sen näkökulmaa kommunismin suuntaan palauttamalla huomion tekniisiin välittäjiin eli kyselykaavakkeeseen ja vastauksia välittävään alustaan; tarkentamalla historiallisesti kehittyvää ymmärrystä työläiskartoittamisen subjektista sekä myös tutkimuksen kohteesta; ja lisäämällä spekulaaation osaksi menetelmällistä avaruutta

Näiden käsittely nurinkurisessa järjestyksessä ja spekulaaatiosta aloittaminen on yksinkertaisinta. Sen lisäksi, että kartoitus kysyy siitä miten asiat ovat, sen on kysyttävä myös siitä miten asiat voisivat olla: ”kommunisti katsoo voimalaa, tehdasta, ruokakauppaa, bussilaivuetta tai maatilaa aina siitä näkökulmasta, että mitä se voisi olla kommunismissa, joka on jotain aivan muuta kuin mitä se on

kapitalismissa. Se mitä voisi olla, on kuitenkin perustavalla tavalla olemassaolevan ehdollistamaa, ja siksi kommunismin todellinen kertomus voi alkaa vain kokoamalla tietoa olemassaolevista resursseista.”³³ Spekulaatio on subjektiivisten tarpeiden ja toiveiden sekä objektiivisen todellisuuden välistä synteesiä, jossa subjektiivinen pyrkii muuttumaan objektiiviseksi.

Kartoittaminen haastaa kuitenkin siis myös perinteisen tavan ajatella työläistutkimuksen tekijää (subjektia) ja tutkimuksen kohdetta (objektia). Varhaisen kapitalismin ja perinteisen työväenliikkeen luokkataistelusyklissä työläistutkimuksen subjektina oli palkkatyöläinen ja kiinnostuksen kohteena tämän työn järjestäytyminen tämän omassa tuotantolaitoksessa. Valinta tuntui itsestäänselvältä kun tavoitteena oli tuotantovälineiden ja työn itsehallinta. Kapitalismin ja luokkataistelusyklin historiallinen kehitys muuttaa kuitenkin myös työläistutkimuksen lähtökohtia. Jos luokkataistelun tavoitteena ei ole enää kapitalististen tuotantovoimien haltuunottaminen ja hallinta työläisten itseohjauksessa vaan ihmisten tarpeita täyttävien kommunistisesten tuotantoprosessien ja käytötapojen luominen ja yhteiskunnallinen hallinta, niin kommunismin kartoittamisen on otettava lähtökohdakseen palkkatyöolosuhteiden tarkastelun sijaan laajemmin yksilön,

33 s. XX-XX *Vallankumouksen tulevaisuus*-teoksessa.

uusintamisen ja yhteiskunnallisen tuotannon kokonaisuuden suhde. Kartoittamisen subjekti on työläisen sijaan kommunismia (tarpeita välittömästi täyttävää yhteiskunnallista tuotantoa) järjestävä ihminen ja kiinnostuksen kohteena on tämän ihmisen suhde (tarpeita välittömästi täyttäviin) kommunistisiin tuotantoprosesseihin ja yhteisöllisen olemisen tapoihin.

Yhteiskunnallisen tuotannon objektiiviset lähtökohdat informoivat kommunismin kartoittamista siis jo kyselykaavakkeen valmistusvaiheessa. Kysymykset välittävät ylisukupolvisesti kehittyvää ymmärrystä historian - kapitalismin ja luokkataistelun – suuntaviivoista ja tarkentavat näitä suuntaviivoja vastausten avulla. Kartoittaminen on siis kaksisuuntaista kommunikaatiota ja kyselykaavakkeet sekä kartat avoimia ja dynaamisia konstruktioita, jossa kysymyksenasettelu vaikuttaa vastaajaan ja vastaaja kysymyksenasettelun kehittymiseen ja näiden ”molempien” ymmärrys kehittyy suhteessa kommunismiin.

Tavarafetismin verhon raottaminen ja ihmisten voimien kirjan kokoaminen edellyttävät kuitenkin uudenlaisia tapoja kerätä ja käyttää kyselyn vastauksia. Narratiivi voi olla kartoittajillekin tarpeellinen kommunikaation muoto, mutta ihmisten voimien avoin kirja tarvitsee myös muita tiedon välittämisen muotoja. Viime vuosisatojen kommunistien varhaisesta kiinnostuksesta ensyklopediamuotoon huolimatta,

jopa ICO:n ja *Échanges et mouvements*in kaltaisten työläisten itsejärjestäytymistä radikaaleimmin painottaneissa julkaisuissa oli tyydyttävä yksilöllisten työläiskokemusten narratiivimuotoiseen kirjeenvaihtoon aikojensa teknisistä rajoitteista johtuen. Nykyisten informaatioteknologioiden wiki- ja karttapohjaiset ja muut yhteisölliset tiedonjakamisen alustat mahdollistavat monipuolisempaa, joustavampaa ja rajattomampaa tuotantovoimien tietojen keräämistä, tietokoneiden laskentateholle perustuvaa vastausaineiston jäsentelyä, mutta myös pidemmälle meneviä vuorovaikutteisia kyselykaavakkeita, joissa vastaaja voi vastatessaan liikkua ja järjestäytyä reaaliajassa luokkatovereittensa kanssa ihmisten voimien kartalla.

TERVETULOA LUOTSIASEMAN KARTTAPAJALLE

Toistaiseksi olemme vain eri tavoin selittäneet kommunismin kartoittamista, vaikka tehtävänä on itse kartoittaminen.

Yhteiskuntaa kyllä tosiaan kartoitetaan monenlaisten akateemisten tutkimusten ja myös kriittisten ja kamppailuihinkin kytkeytyvien kysymyksenasetteluiden lähtökohdista. Kommunismin kartoittaminen edellyttää kuitenkin näiden kartoitusten kytkeytymistä kapitalismin ja kommunismin välisen historiallisen kehityksen suuntaviivojen

asettamiin raameihin, proletariaatin ja sen yksilöiden itsejärjestäytymistä ja näiden karttojen keskinäistä järjestäytymistä kartastoksi. Tämä kommunismin kartoittamisen järjestäytymiseen liittyvä ulottuvuus voidaan ajatella eräänlaisena luotsiaseman karttapajan - kollektiivisen itseluotsaamisen tilan – kehittymisenä.

Yhteiskunnallista vallankumousta kartoittava luotsiasema ei voi toimia kommunismia muitten puolesta tekevänä instituutiona eikä sen tehtävänä ole toimia kartoittamiseen liittyvien ajatusten jakelijana. Se pyrkii katalysoimaan proletariaatin itsejärjestäytymistä jakamalla universaalisti kopioitavaa toimintamallia sekä toiminnan teknologista kenttää. Luotsiasema on alusta, joka välittää ja vahvistaa omia ympäristöjään kartoittavia ja niissä kamppailevia yksilöitä ja yhteisöitä paikallisesti ja kansainvälisesti.

Olemme aloittaneet ulapalla olevien kommunistien pienimuotoisissa muminapiireissä keskustelua tuotantovoimia ja kommunismia kartoittavien ”työläistiedustelujen” tekemisen lähtökohdista, kartoittamiseen liittyvästä järjestäytymisestä ja kartoittamisen edellyttämistä teknisistä alustoista. Kommunismin kartoittamisen konkretiaan ei ole voinut hypätä suoralta kädeltä. On täytynyt aloittaa selvittämällä niitä kategorioita ja kysymyksiä joita kartoitetaan.

Kiinnostuksemme ja alustavien muminoittemme kohteeksi on valikoinut erityisemmin ekologisen

ruoantuotannon, sairaala(ja terveydenhuolto)työn ja (vasta)kirjantekijöiden kartoittaminen. Lisäksi esimerkiksi Yhdysvalloissa kartoittamisesta kiinnostuneet toverit ovat kehittäneet aktiivisesti asumiseen liittyvien resurssien ja kamppailujen kartoittamiseen liittyviä kysymyksiä.

Luotsiaseman karttapajalla ollaan alkamassa takomaan kartoittavien työläistiedustelujen kysymyskaavakkeita. Kyselyiden tekeminen tarkoittaa kysymysten sisällöllisen valmistelun lisäksi myös teknistä ja sosiaalista haastetta. Nykyisen luokkataistelusyklin työläistiedustelujen kyselykaavakkeet voivat hyödyntää teknologian ja verkon tarjoamia mahdollisuuksia ja kehittää interaktiivisia ja jopa pelimäisiä ominaisuuksia. Kyselykaavakkeen levittäminen netissä on teoriassa yksinkertaista, mutta edellyttää aktiivista järjestäytymistä ja uusien suhteiden luomista.

Kommunismia kartoittava luotsiasema ei ole niinkään tutkimuskeskus kuin yhteisö, joka tarjoaa kapitalismin myrskyssä proletariaatille välineitä löytää uusia suuntia kamppailujen viemiseksi pidemmälle. Tervetuloa ulapalle kartoittamaan kommunismia.

KOMMUNISMI ULAPALLA 2026